

**Rvperti Ab-||batis Tvitiensis, Svmmi Disertissi=||miq[ue]
Theologi, sacris du[n]taxat literis omnia probantis, in XII.
prophetas mino-||res, Commentariorum Libri XXXII**

Rupert <von Deutz>

[Köln], M. D. XXVII.

VD16 B 3835

Cap. XII. Circumdedit me in negatione Effraim, [et] in dolo domus Jsrahel.
Judas aijt testis descendit cum deo suo, [et] cu[m] sanctis fidelis Effraim
pascit ventu[m] [et] sequitur ęstu[m]. Tota die ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71859](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71859)

COMMENTA · RUPER · ABBA · LIB · V.

Lucæ. 23. occisoribus confitentibus sine dubio, donatur, secundū ipsius precē dicentis, pater dimitte illis. Non enim sciunt quid faciunt: negationis autē pertinacia damnatur, nullāq; ueniam meretur. Itaq; non ut Adama & Seboim, quarū corporale incendiū nullus euasit inhabitantium posuit deus illū populū suū: quia corporali excidio multi superferūt, & reliquā ex illis, subuenterent, cū intrauerit plenitudo gentiū, nisi sponte sua, nisi gratuita misericordia furorē iræ suæ repressisset: iusto ualde iudicio, sicut Adama, & sicut Seboim, nullis reuerſis reliquijs, perdidisset. Vnde & Esaias loquitur. Nisi dñs exercitūū reliquisset nobis semē, quasi Sodoma fuissēmus, & quasi Gomorra similes essemus. Sequitur. **L. Post dominum ambulabunt, quasi leo rugiet, quia ipse rugiet, & formidabunt filij maris, & auolabunt quasi aues ex Aegypto, & quasi columba de terra Assyriorum. Et collocabo eos in domibus suis, dicit dominus.** Idcirco (ait) nō omnino disperdā, quia post dominū reliquā ambulabunt, id est, credent in Christū. Etenim Chrūs ab eis in tempore beneplacito cognoscetur & timebitur, sicut ex suo rugitu leo cognoscitur & formidatur. Ipse enim quasi leo rugiet, inquit. Hoc ipsum, nō semel contentus, repetit & dicit, quia ipse rugiet, & formidabunt filij maris. Dominus noster Iesus Chrūs quasi leo rugiet, qñ in infernum cōtriuuit, & mortē uicit, secundū prophetiā Iacob dicentis. Catulus leonis Iuda, ad prædam filij mi ascendisti. Requiescens accubisti ut leo, & quasi leona. Quis suscitabit eū? Itaque post dñm rugientē, quē admodū rugit leo, ambulabūt: & formidabunt, id est, in Christum deuicta morte, & spoliatis inferis glorificatū credent, eiusq; uestigia sequētur, & in timore illi subditi erunt. ¶ Sed quā sunt, qui ita post dominū ambulabūt & ita formidabunt? Filij maris, inquit. Non dixit, filij Effraim siue filij Israhel, quibus supra dixerat, quomodo dabo te Effraim: protegā te Israhel? Filij maris inquit, id est, quicumq; crediderint & baptizati fuerint. Moriturus enim erat Iesus, nō tantū pro gente siue pro reliquijs gentis, sed ut filios dei, qui erant dispersi, congregaret in unū. Bene ergo magis uniuersali enuntiatione dixit, filij maris, id est, filij baptismi, filij gratiæ regenerantis, quacumq; ex gente siue natione sint. Reliquiā filiorum cum istis post dominum ambulabunt & formidabūt, & ita qui dispersi erant filij dei, congregabuntur in unum. ¶ Istam unitatis eorum congregationem propheta pulcherrime exornat, cum dicit. Et auolabunt quasi auis ex Aegypto, & quasi columba de terra Assyriorum, & collocabo eos in domibus suis, dicit dominus. Aegyptus siue terra Assyriorum mūdus iste est omnibus errantibus, & principē huius mundi sectantibus, quod intelligitur per Assur. Pulchre namq; quasi auis auolare dicuntur, qui terrenas cupiditates relinquendo, cœlestem gratiam sequuntur, & sic euadunt, ut uestigia culpæ nulla in eis inueniat infecutor diabolus, sicut auolatus auium uestigia nulla supersunt, dum liberis per aera pennis feruntur. ¶ Nec uero contētus est dixisse nomine generali: & auolabunt quasi auis: sed cōtinuo specialiter exprimit eius auis similitudinē, cui competēter assimilatur gratia cœlestis, dicendo, & quasi columba de terra Assyriorum. Columba namq; maxime pro eo quod in hac specie spūs sanctus super dominū nostrum cū baptizaretur, apparuit, regeneratē eiusdē spūs sancti grām significat, cuius utiq; sacramētis uiuificati, auolauimus ex Aegypto & de terra Assyriorum, id est, de ignorantia tenebris, & de terrenarū affectibus cupiditatū. Et sic auolātes collocabo eos in domibus suis, dicit dñs. In domibus suis, id est, in mansionibus sibi præparatis. Nā ab origine mūdi, qñ creatis hominibus primis benedixit illis & ait. Crescite & multiplicamini & replete terrā, præparauit illis domos siue mansiones æternas, de quibus & cōtinuo moriturus dixit. In domo patris mei multæ mansiones sunt, & in nouissimo die dicturus est: Venite benedicti patris mei, percipite paratū uobis regnū à cōstitutione mūdi. Sequitur. **L. Circumdedit me in negatione Effraim, & in dolo domus Israhel. Judas autē testis descendit cum deo suo, & cū sanctis fidelis Effraim passus est uentū & sequitur estū. Tota die mendaciū & uastitatē multiplicat, & foedus cum Assyrijs inijt, & oleum in Aegypto ferebat.** Quinta iā declamatione peccata populi, sese iustificare uolentis, sermo propheticus accusat, & ante tribunal suū reū addicit maiestas, cuius manus non est qui esugiat, si iudicio cū hominibus contendat. Circumdedit me (ait) in negatione Effraim, & in dolo domus Israhel. Secundū euidentem literarū sonum ad illa temporalē cōtorem mittit, quando (ut sæpe iam dictum est) Hieroboam, qui erat de tribu Effraim

Auolare quasi auis.

Quasi colūba

Matth. 3.

**Iohan. 14
Matth. 27.
CAP. XII.**

bu Effraim, uittulos aureos fecit. Tunc em̄ & ipse in negatione, & domus Israhel in dolo, deum circumdedit, quando eiusmodi consiliū excogitauit, tam ipse, q̄ domus Israhel, qua tenus depellerent à se domū Dauid. Ibi reuera dolus extitit, qui nō per ignorātiā, sed per maliciā Israhel peccauit: ibi manifeste deū negauit, qui eduxit Israhel de terra Aegypti, quando & hoc nomen & hoc opus uittulis illis ascripsit dicendo, isti sunt dii tui Israhel, qui te eduxerunt de terra Aegypti. Sed nunquid is qui hæc loquitur solos in isto propheta uittulos illos attendit, quos illo tempore fecerat Effraim, & non magis illos uittulos multos & tauros, de quibus in alio propheta iā dixerat, circūdederunt me uittuli multi, tauri pingues obfederūt me? Ergo ad illa magis tēpora prospicientē sp̄m̄ propheticū sequimur, q̄n̄ peccatū illius Effraim, qui tunc negauit Dauid, im̄ dñm̄ ipsum in Dauid, ad quē promissio facta fuerat, dicendo, q̄ nobis pars in Dauid, aut q̄ hæreditas in filio Isai: sic imitati sunt desertores filij dei, filij Dauid, ut circūdarent eū dicentes, Quousq; animā nostrā tollis? Si tu es Chr̄s dic nobis palā. Tunc em̄ in negatione circūdederunt eū, & hæc dixerūt ei: q̄a profecto talis eorū intentio fuit, ut confitentē se esse Chr̄stū accusarent eū & negarent: q̄d & fecerunt ante faciē Pilati. Itē, quādo miserūt ad eū quosdā ex pharisæis cū Herodianis dicētes, magister, scimus q̄a uerax es, & uia dei in ueritate doces, dic ergo nobis, licet census dari Cæsari, an nō? Tunc utiq; in dolo circūdedit eū domus Israhel: quippe qui cōsiliū inierant, ut caperent eū in sermone. Hæc & his similia facturos siue dicturos hæredes peccati illius Effraim siue Israhel, qui recessit à domo Dauid, ueraciter nūc dicit, circūdedit me in negatiōe Effraim, & in dolo domus Israhel. Porro, his qui illū susceperūt & cōfessi sunt, secūdū p̄sentem Petri & apostoli cōfessionē dicētis: Tu es Chr̄s filius dei uiui: cōgruit illud q̄d protinus dicit Iudas aut̄ testis descēdit cū deo suo & cū sanctis fidelis. Iudas nāq; cōfessio interpretat̄, & iccirco cōfessor est uirtutis uniuersi recte hoc noie significant. Et notāda diligenter hæc op̄positio. Effraim in negatione dñm̄ circumdat, cōtra dñm̄ superbit, & superbiēdo incidit in iudiciū diaboli: & ecōtra, qui cōfiteatur dñm̄ filiū dei, in humilitate filij hominis cōfiteōdo descēdit, unde & meret̄ exaltari. Itē Iudas recte dicitur testis, nō qualiscunq; sed fidelis, uidelicet ex opposito domus Israhel, quæ dñm̄ in dolo circumdedit. Dolus nāq; & fidelitas contraria sunt. Confessor igitur & testis fidelis cū deo suo & cū sanctis descēdit: Exēpli gratia, quando unus ex illis uenit in testimoniū ut testimoniū perhiberet de lumine, cōfessus est & nō negauit: & cōfessus est q̄a nō sum ego Chr̄s. Itē, q̄ post me uenturus est (ait) ante me factus est, q̄a prior me erat, & de plenitudine eius nos oēs accepimus. Hoc modo nimirū oēs sancti descēdunt, & cū illis ois cōfessor & testis fidelis descēdit, cōfiteōdo scilicet, q̄ ille prior omnibus extiterit, & q̄ de plenitudine eius oēs ipsi acceperūt. Ecōtra superbi oēs, quales erant illo tpe scribæ & pharisæi, tollunt̄ in sublime: unde & facti sunt sicut puluis, quē proiecit uentus à facie terræ. Ait ergo, Effraim pascit uentū, & sequitur æstū. Ventū nāq; pascere est superbiæ sp̄s in flari: sequi uero æstū, luxuria corrūpi: q̄ peccata uel uicia consuetudina sunt, ita ut cū supbia sp̄s erexerit, carnē quoq; corrūpat sp̄s fornicatiōis. Quod itē sequitur. Tota die mendaciū & uastitatē multiplicat, quā ueraciter eisdē cōgruat palā est q̄ tota die, id est, pertinaciter, fingendo mendaciū, uanūq; timorē, ac dicēdo, si dimittimus eū sic oēs credent in eū, et uenient Romani, et tollēt nostrū et locū et gentē. Vastitatē utique multiplicauerūt, id est, multiplicē suis urbibus euerisionē cōparauerūt. Quomō aut̄ ille talis Effraim, id est, populus desertor ueri Dauid, fœdus cum Assyrijs inijt, et oleū in Aegyptū ferebat, nisi malignoq; spiritu uoluntatē faciendo, et imperio mūdi huius male adulādo ita ut dicerēt, nō habemus regē nisi Cæsarē? Oleū nāq; interdū adulationis significat suauitatem, ut illic. Oleū aut̄ peccatoris nō impinguet caput meū, id est, adulatio cuiusq; nō delectabit mentē meā: Et quidē ille, dicēdo, nō habemus regē nisi Cæsarē, et si hūc dimittis, nō es amicus Cæsaris, et cætera hm̄ōi, oleū in Aegyptū ferebat, sed nec saltē ad tēpus illis Aegyptijs, id est, gentilibus principibus Romanis acceptū fuit. Nā pro suauitate talis olei nullam societatis gratiā, im̄ magnā euerisionis suæ pœnā consecuti sunt. Sequitur, Iudiciū enim

Psal. 21.

3. Reg. 121
Iohan. 19

Mat. 224

Mat. 16

Ioh. 1.

Pascere uentū.

Ioh. 11.

Psal. 140

Iohan. 19.

enim domini cum Iuda, et uisitatio super Jacob. Iuxta uias eius et iuxta adinuen-
tiones eius reddet ei. In utero supplantauit fratrem suum, et in fortitudine sua di-
rectus est cum angelo, et inualuit ad angelum, et confortatus est, fleuit et rogauit
eum. Dixerat dominus, circū dedit me in negatione Esraim & in dolo domus Israel,
Iudas autē testis descendit cū deo suo, & cū sanctis fidelis. Nunc quasi quærat aliquis, quæ
causa iurgij fuerit Esraim, ut negaret: quæ causa domus Israel, ut idolū excoGITaret: cū
Iudas e contra testis fidelis cū deo suo descenderet: subiungit ipse propheta dicens in sua p-
sona: Iudicium em̄ domini cum Iuda, et uisitatio super Jacob. Et est sensus. Iccirco dominū
circū dederunt negantes, & in dolo loquentes, quia dominus ipse iudiciū posuit cū Iuda, &
uisationem egit super Jacob: discernendo uidelicet & discernendū esse docendo, quinam
sint ueraciter Iudæi, & qui e contra Iudæos se esse dicant cum nō sint, sed sint in synagoga
Satanæ: Qui (inquam) sint ueraciter Iacob, & qui e contra Iacob siue Israel se esse dicant,
cum non sint, sed sint Esau. Tale namq; iudicium cum Iuda, talem uisationem adueniens
dominus noster exercuit super Iacob, ut non eos reputare uelit Iudæos siue filios Iacob,
pro eo q̄ sunt filij carnis, nisi sint etiam filij promissionis uel fidei. Vnde & Apostolus dicit:
Non em̄ omnes qui sunt ex Israel, hi sunt Israelitæ: neq; quia semen sunt Abraham,
omnes filij dei, sed in Isaac uocabitur tibi semen, id est, non qui filij carnis, hi filij dei, sed qui
filij sunt promissionis, æstimantur in semine. Deniq; quod nihil profit esse filios carnis, qui
non sunt filij promissionis, iustissima confirmat sententia, cum dicit. Iuxta uias eius & iuxta
adinuentiones eius reddet ei. Cui est: Nimirum ei, qui cum deberet esse Iacob siue Iudas
testis fidelis, factus est Esraim qui recessit infideliter à domo David, imò & Chanaan dicit
meretur, sicut habemus in sequentibus. Cum ergo dicit. Iuxta uias eius, & iuxta adinuen-
tiones eius reddet ei, subintelligendum est, æque ut gentili. Ira em̄ & indignatio (inquit apo-
stolus) tribulatio & angustia in omnem animā hominis operantis malū, Iudæi primum &
Græci. Non est em̄ personarum acceptio apud deum. Veritatem iudicij siue ueram sentē-
tiam iudicis discernentis, quis uere Iacob dicatur & sit, uerbis istis breuiter diffinit. In utero
supplantauit fratrem suū, & in fortitudine sua directus est cū angelo, & inualuit ad angelū
& confortatus est, fleuit & rogauit eum. Cum em̄ hæc dicit, ualde subtiliter exigit, ut simili-
liter faciat quicumq; hoc astruere uult quod ex Iacob sit: & hoc declamat, quod populus il-
le ueraciter Iacob dicatur & sit, qui similiter agit. In utero (inquit) supplantauit fratrem suū,
unde dictus est Iacob, id est, supplantator. Ergo qui uult ueraciter dici uel esse Iacob, in hu-
ius uitæ angustijs, configat sensu ueritatis cōtra populum istum, qui cum sit crudelitate ru-
fus, cupiditate terrenus, moribus hispidus: deum sibi arrogat, cum dei filium non habeat,
& pugnando usq; ad uictoriam, tollat eius primogenita. Item & in fortitudine sua (inquit)
directus est cum angelo, & inualuit ad angelum, & confortatus est, & fleuit & rogauit eū.
Notam historiam contingit, uidelicet cum Iacob reuerteretur de Mesopotamia, traductus
q̄ omnibus, quæ ad se pertinebant, trans uadum Iacob remansisset solus: Ecce uir lucubatur
cum eo usq; mane. Qui cū uideret q̄ eum superare nō posset, dixit ad eum. Dimitte me
iam em̄ ascendit aurora. Respondit. Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Et benedixit
ei in eodem loco. Ergo & qm̄ non solum Iacob, uerum etiam Israel ueraciter dici uel esse
uult, similiter in fortitudine sua, id est, in fide sua dirigatur cū Christo, magni consilij ange-
lo, & inualeat ad angelum hūc: uidelicet & agendo pœnitentiam, & faciendo dignū pœ-
nitentiæ fructum. Nam quod ait, & confortatus est, subiungens, fleuit & rogauit eum, re-
cte dicas de fortitudine pœnitentium, quia reuera fortes sunt, flendo instanter, & rogando
perseueranter remissionē peccatorū, iuxta illud. A diebus autē Iohannis, regnū cœlorū uim
patitur, & uolenti diripiunt illud. Quisquis taliter imitatur patrē Iacob, qui cum angelo lu-
cubatus est, & tanq; uictor benedictionem exigit ab eo, hic nimirum quacumq; ex gente uel
natione sit, uere est iam Iacob, & dici meretur Israel. Addit adhuc. In Bethel inuenit
eū, & ibi locutus est nobiscum, & dominus deus exercituum dominus memoriale
eius. Patenter hic angelū, cum quo directus est siue lucubatus ille patriarcha Iacob, ipsum
asserit fuisse dominū, dicendo. In Bethel inuenit eū, & dominus deus exercituum dominus
memoriale eius. Nam eum, quem superius inuenerat in Bethel, ipsum fuisse dominū, scrip-
tura te

Apoc. 3.

Roma. 9

Rom. 2.

Ge. 27
Vere Iacob
quis est & dicitur.

Ge. 32

Fortes ut Iacob
sunt pœnitentesi
Matt. 11.

ptura testis est. Sic em̄ scriptum est. Viditq; in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens coelum: angelos quoq; dei ascendentes & descendentes per eam, & dominum innixum scalæ, dicentem sibi: Ego sum dominus deus Abraham patris tui, & deus Isaac. In Bethel ergo inuenit eum, scilicet angelum, cum quo luctatus est postmodum, qui & dixit ei. Quoniam si contra deum fortis fuisti, quanto magis contra homines preualetis: Interpretatur autem Bethel domus dei. Ergo & quisquis inualescere cupit ad illum talem angelum, ut fletibus tanquam uictor obtineat remissionem peccatorum, in Bethel quærat ut inueniat eum, id est, in domo dei, quæ est ecclesia. Nam extra istam dei domum nullus est locus, in quo inueniat quis eum, uel in quo suum cuiquam impartiat alloquiū. Unde nunc ait. Et ibi locutus est nobiscum. Quis uel quantus iste sit, quem uel tunc ille Iacob in Bethel inuenit, uel nunc inuenire debeat in domo dei, quisquis eiusdem Iacob sine Irahel semen ueraciter meretur nuncupari, manifestius exprimit, cum protinus dicit. Et dominus deus exercituum dominus memoriale eius. Nam reuera hic magni consilij angelus dominus est, deus est: Dominus (inquam) deus exercituum, omnium uidelicet creator & rex angelorū & omnium electorum hominum. Et hoc nomē, quod est dominus, ita est memoriale eius, sicut & dei patris eius. Nemo em̄ in spiritu dei loquens, diffidetur aut obliuiscitur, sed memoriter tenet, & dicit, dominus deus. Nunc ad auditorem propheta sese conuertit, dicitq; ei. Et tu ad dominum deū tuum conuerteris, misericordiam & iudicium custodi. & spera in deo tuo semper. Cū dicit & tu, subintelligendū est, quæ admodum ille, siue secundū exemplū illius. Et quō tunc ille Iacob ad dñm deū suū conuersus est: Quomō misericordiā & iudiciū custodiuit, & sperauit in deo suo semper? Nimirū cū peregrinaretur, fratrem suū Esau fugitans, qui iam non peregrinus, sed p̄potens factus erat, accipiendo uxores de filiabus Chanaan, inter quas Isaac pater suus habitabat: tūc omnino humano solatio destitutus, flendo (ut iam dictū est) & rogando conuertit se ad dominū deū suū, inualuitq; ad angelū, confortatus cū flebili oratione hac. Deus patris mei Abraham, & deus patris mei Isaac, domine tu dixisti mihi, reuere in terrā tuā & in locū natiuitatis tuæ & benefaciam tibi, minor sum cunctis miserationibus tuis, & ueritate quam explesti seruo tuo: in baculo meo transiui Iordanē istum, & nunc cum duabus turmis regredior, erue me de manu fratris mei Esau, quia ualde eū timeo. Ita ergo & tu, quoties te persequitur Esau, id est, quilibet frater falsus, cuiuscunq; exemplū fuit Esau: imō & quotiens spiritum tuum caro tua persequitur, conuere ad dominum deum tuum & ora eum, atq; ut exaudiri merearis, rogando fortiter, sicut ille in fortitudine sua cum angelo directus est, perseverāter esto fortis, quæadmodū ille, cū dixit: Nō dimittam te, nisi benedixeris mihi. Misericordiā & iudicium ille custodiuit, uidelicet ambulādo in uis dñi. Nā uniuersæ uix dñi misericordia & iudiciū siue misericordia & ueritas. Proinde & merito sperauit in dño deo suo semper, id est, in omnibus aduersis q̄ multa passus est, nec spe sua frustratus est. Nā & de manu Esau, quē timebat, eruit eū dñs, & tādē post dies peregrinatiōis suæ plurimos, post annos uitæ suæ. cxxx. uisā rursus facie filij sui Ioseph, consolatus est semetipsum dicens, quod iam lætus moriturus esset. Huiusmodi iudicium cū Iuda, & hæc uisitatio super Iacob, ut quisquis secundum hæc exempla uiuit patris illius, ille duntaxat dicatur & sit Iudæus, ille Iacob, imō & Irahel uere uocetur. Quid contra is, qui cū sit fidei uel meritis eiusdē patris contrarius, in sola carne Iacob, siue in carnali tantum iudaismo gloriatur? Audi quod sequitur. Chanaan est, in manu eius statera dolosa, calumniā dilexi. Mira & condigna secundū cuiuscunq; merita nominū siue appellationū positio, imō oppositio. Illi, qui secundū exemplū patris iā dicit in fortitudine sua dirigitur cū angelo, & inualescit ad angelū, recte dicitur, nequaquam Iacob appellabitur nomen tuū, sed Irahel: quoniam si contra deū fortis fuisti, quanto magis cōtra homines preualetis: Huic autē, qui similiter nō facit, imō inuidet similiter faciēti, dicitur secundū sensum sermonis huius propheticī. Nequaquā Iacob appellabitur nomen tuum, sed Chanaan. Hoc & in alio propheta cōfirmat idem deus, cum dicit. Pater tuus Amorrhæus & mater tua Cethæa. Amorrhæus namq; & Cethæus posterī Chanaan extiterūt. Quam ob causam maxime meretur uocari Chanaan, quisquis secundum carnem Iudæus dicatur siue Irahelita, secundū mores à tali uel tāto patre degenerat. Nimirū propter maliciosam terree

Gene. 28

Extra ecclesiam non inuenitur peccatorum remissio.

Dominus deus exercituum.

Gen. 27

Oro Iacob Gen. 32

Psal. 24

Ge. 46

Vere Irahel, & solum carne Irahel, opposita sunt Ge. 32

Ezech. 16

Gene. 25. nā cupiditatis duplicitatem, quā pulchre talibus exprimitur uerbis: In manu eius statera
 dolosa, calumniā dilexit. Hoc nāq; cōtrariū illi est quod de patre illo scriptura dicit. Iacob
 autē uir simplex, habitabat in tabernaculis. Simplicitas eo prouexit illū, ut uocari mere-
 retur Iſrahel: dolositas eo deuoluit filios carnis illius, ut uocentur Chanaan. *Q.* si habendo
Leui. 19. in manu sua staterā dolosam contra iustitiam legis dei dicētis, sit tibi æquus modus, iustus
 q; sextarius, merentur appellari Chanaan: quanto magis pro eo quod consilium facientes,
 ut Iesum tenerent & occiderent, statera hoc peregerunt, appendendo triginta argēteis san-
 guinis eius precium, non iam Iudæi, sed Chanaan: i dicendi sunt: Nimirum de Iudæis illius
 temporis ueraciter propheticus sermo dicat: Chanaan calumniā dilexit: quia maiori dili-
 gentia uel instantia calumniati sunt, ut crucifigerent Christū regem, uerum David, quā-
 olim sese scidisset à domo David ille Eſſraim, de quo hic propheta protinus dicit. *L. Et Eſ-*
ſraim dixit. Veruntamen diues effectus sum, inueni idolum mihi. Omnes labor-
 res mei non inuenient mihi iniquitatem quam peccaui. Manifestus expressit quē
 in præcedenti uersiculo nomine Chanaan denotauerit, subiungendo, & dixit Eſſraim. Nā
 qui nascendo erat Eſſraim, & pro discessione à domo David, nō qualiscunq; sed notabilis
 Eſſraim, ipse staterā dolosam in manu habēdo, & idolum sibi inueniendo, Chanaan recte
 dici meruit. Et uide q̄ mira fatuitatis consolatio. Cū haberet iste Chanaan in manu sua sta-
 teram dolosam, & accusantem se nusquā posset euadere peccati conscientiā, consolatus est
 semetipsum & dixit. Veruntamen diues effectus sum. Unde cunq; (inquit) uel quomodo
 cūq; acquisierim, siue iusta siue dolosa in manu mea statera fuerit, diues effectus sum, quod
 quæ rebā adeptus sum, inueni idolū mihi. Et hoc quidē ille dixerit Hieroboam de tribu Eſ-
 fraim, qui euincere potuit, ut pro deo uitulum faceret coli. Iudæi uero temporis illius, qd
 maxime propheta respicit, quo uidelicet uenit ut regnaret uerus David, cum audissent eū
 contra auaritiam suam disputantem, maximeq; scribæ & pharisæi, cū illum crucifixissent,
 gauisi sunt, quasi illo interempto deinceps uaceret sibi seruire idolo suo, scilicet mammonæ,
 id est, uacare lucris suis. Cū itaq; conscientia crudeli torqueretur hic talis Chanaan siue Eſ-
 fraim, consolabatur semetipsum, ueruntamen (inquiens) diues effectus sum. E contra ille di-
 cebat. Veruntamen, uæ uobis diuitibus, quia habetis consolationem uestram. Væ uobis,
Luc. 6. quia saturati estis, quia esuriētis. Væ uobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Iaco-
Iaco. 5. bus quoq; Apostolus contra diuites eisdem dicit. Agite nunc diuites, plorate ululantes in
 miserijs quæ aduenient uobis. At ille diues Chanaan, id est, Iudaicus siue pharisaicus cer-
 tus, dicebat sibi, quæ admodum hic propheta præscribit. Omnes labores mei non inueniēt
 mihi iniquitatem meam quam peccaui. Et est sensus. Omnia peccata mea non poterūt uin-
 dicari, neque fieri potest ut iniquitas, quam peccaui, puniatur euerſione ciuitatis & templi.
 Nunquid em̄ crederet uel audire posset quod locus ille, tam lucrosus, propter sanguinē Ie-
 su Christi destruendus foret? Deniq; hoc Stephano prothomartyri pro crimine alcriptum
Act. 6. est, quod ita prædicaret sicut scriptura refert. Et statuerent falsos testes qui dicerent. Homo
 iste non cessat loqui uerba aduersus locum & sanctum & legem. Audiuimus enim eum di-
 centem, quoniam Iesus Nazarenus destruet locum istum. Agite ergo diuites (inquit apo-
Iaco. 5. stolus iam dictus) plorate ululantes in miserijs quæ aduenient uobis. Diuitiæ uestræ pure
 factæ sunt, & uestimenta uestra a tineis comesta sunt. Et subinde. Epulati (ait) estis sup̄ ter-
 ram, & in luxurijs enutristis corda uestra. In die occisionis adduxistis, occidistis, & non res-
 titistis uobis. Vane ergo se consolatus est hic, qui stateram habens dolosam, calumniā dile-
 xit, dicendo, Veruntamen diues effectus sum, quia nec diuitiæ suæ proderunt illi, nec ma-
 le commutati nominis Chanaan hæreditate carebit. Sequitur. *L. Et ego dominus deus*
tuus ex terra Aegypti, adhuc sedere te faciam in tabernaculis, sicut in diebus fe-
ſtuitatis. Hoc anterioribus cōiungitur diſtis, neq; enim Chanaan illi, cuius in manu sta-
 tera dolosa est: aut Eſſraim, qui sibi idolū inuenit, & gloriatus est diuitē se esse, gratiā istā re-
 promittit, sed ei cui dixerat, et tu ad dñm deū tuū cōuerteris, misericordiam & iudiciū custodi, et
 spera in deo tuo sp̄. Hic ille ē q̄ habito iudicio cū Iuda, seu uisitatioe sup̄ Iacob, uere Iudæus
 & uerus eē Iſrahelita repertus est, imitando illū q̄ in utero supplantauit fratrem suum, & in
 fortitudine sua directus est cum angelo, sicut iam dictum est, itaque ad illud quod dixerat,
 & spera

& spera in deo tuo semper, eoiungitur id quod ait, Et ego dominus deus tuus ex terra Aegypti, id est, ex eo tempore, quo egressus ex ignorantiae tenebris uerum mihi fidei sacrificium obtulisti. ¶ Tabernacula illa quae repromittit, dicendo, adhuc sedere te faciam in tabernaculis, illa sunt de quibus Psalmista, Quam dilecta (inquit) tabernacula tua domine uirtutum, subiungens, concupiscit & deficit anima mea in atrijs domini. Tabernacula quippe, id est tegumenta peregrinantium siue in militia laborantium, discreti in ecclesia sunt ordines deo seruientium, in quibus posita anima concupiscit & deficit in atria domini, desiderando ab istis angustijs transmigrare in illam amplitudinem Hierusalem supercaelestis: ubi tanta amplitudo est, ut nullius possessio alterius possessione possit artari, sufficiatque unicuique quod possidet, ita ut amplius nolit. Notandus ergo ordo dictorum, quia cum dixisset, ego dominus deus tuus ex terra Aegypti, adhuc ait, sedere te faciam in tabernaculis, sicut in diebus festiuitatis. Notum quippe est, quod egressi de terra Aegypti filij Israel, in tabernaculis habitauerunt. Vnde & festiuitatem tabernaculorum scerophlegiam celebrant: imā habuerunt singulis annis. Est itaque sensus. Olim patres tuos, ascendentes de terra Aegypti, habitare feci in tabernaculis, donec introducerem eos in terram promissionis. Sed sicut alia est Aegyptus, quam illa Aegyptus significauit: & alia terra promissionis, cuius illa terra typum praetulit: ita ad huc alia sunt tabernacula, quorum illa tabernacula significatiua fuerunt, & in illis te sedere faciam, sicut in diebus festiuitatis, id est, sicut significatum est illis tabernaculorum festis, quia omnia in figura contingebant illis. Et reuera quicumque credendo in Christum de spirituali Aegyptio exiit, in alijs, id est, in spiritualibus sedet tabernaculis, dicitque sedes, concupiscit & deficit anima mea in atrijs domini. His dictis protinus subiungit. Et locutus sum per prophetas, & ego uisionem multiplicauit, & in manu prophetarum assimilatus sum. ¶ Hoc ita sensui coniungitur praecedenti. Ego (inquit) dominus deus tuus ex terra Aegypti, & ex tunc ita factis & dictis innotui, ut nemo se de ignorantia nois mei excusare possit. Nam, ut innotesceret, uisionem ex tunc multiplicauit, ex quo Mose apparuit de medio rubi, in flama ignis: & ille dixit, Vada & uidebo uisionem hanc magnam, quare non comburatur rubus. Et tunc per illum prophetam, & per alios prophetas locutus sum, & uisionem multiplicauit, id est, uidebatur atque cognoscedatur prophetis multipliciter apparuit, & in manu prophetarum assimilatus sum, uidelicet opera multa faciendo, quae mei ipsius quaedam similitudines protulerunt. Exepli gratia. In manu Mose decem plagis contrita quidem Aegyptus & Pharaon flagellatus est, sed non nisi per immolati sanguine agni ad perfectum uictoria perducitur potuit. Illic nimirum in manu Mose assimilatus sum, hoc denique tunc assimilatum uel per figuratum est, quod decem iustitiae praecipis legalibus, qui illa ante meum seruaret aduentum, sancti homines, uexaret quidem spirituale Pharaonem, id est, diabolum, repugnando & resistendo illi atque contendendo exire de regno mortis, sed non perualeret. Nihil est ad perfectum adductura erat lex (sicut Apulus dicit) donec tandem ingrederet mundum immolandum, & sacrificium iustitiae futurus, uerus agnus dei, qui per meum sanguinem solus impleat, ut per iustitiam hominum, quantum uis fortiter praecipia legis adimplendum fieri non potuit. Eiusmodi factis multiplicibus multisque similitudinibus in manu Mose & prophetarum assimilatus sum. De ignorantia talium, quae scripta sunt, maxime tribus Iuda, penes quae & templum, & religionis siue sacerdotum cultus erat, excusari non poterat. Sequitur ergo. ¶ Si in Balaad idolum, tamen frustra errant in Galgalibus immolantes. ¶ Et est sensus. Si decem tribus idola colunt, quae templo & sacerdotibus & delatione carere: tu tamen Iuda frustra deum dereliquisti, & in Galgal idola colis, cum habes templum & sacerdotum, & caetera quae ad diuini cultus pertinent ritum. Galaad namque & mons est & ciuitas, iuxta eundem montem sita, trans Iordanem, in tribu Gad: de qua supra legimus. Galaad ciuitas operam perantem idolum, supplantata sanguine. Galgal uero in tribu Iuda, prope Bethel, de qua supra dictum est. Quae nequitiae eorum in Galgalis. Itaque & per Galaad decem tribus, & per Galgal tribus Iuda recte denotant, secundum tropum, quod synecdoche dicitur, id est, conceptio, cum a parte totum, uel a toto pars intelligitur. Aliter & sic intelligi potest, etiam si Galaad idolum sit, siue quis Galaaditae abudet idolis, tamen in Galgal errant mira superstitionis insaniam: non contenti uno in loco fixa portenta uenerari, sed semper de loco ad locum cursitantes, & idolorum loca diuersa uisentes, quasi perclaris festiuitatibus inuitati. Nam & protinus subiungit. ¶ Nam & altaria eorum quasi acerui super sulcos agri. ¶ Quod est dicere, Cum enim uno in loco, uoc est in Hierosolymis uni deo sacrificia uel primitias offerre

Tabernacula
Jacob.
Psal. 83.

Exo. 23.

1. Cor. 10

Exodi. 3.

In manu pro
phetarum ass
milatus Chri

Heb. 7.

HEB. 7.

Galaad.
Supra 6.
Galgal.
Supra. 9.

COMMENT. RUPER. ABBA. LIB. V.

offerre debuerint: adeo multiplicauerunt altaria (sicut superius iam dictū est) & ita exuberauerunt simulachris, & in uicis tam multa starent altaria, ut solent manipulorū, congesti stare acerui. Hoc cōtine est h̄reditariū paternæ fidei, quod habito iudicio domini cum Iuda: & uisitacione super Iacob, filij Iuda uel filij Iacob mereantur nuncupari: Non utiq; sequitur eū. **L. Fugit Iacob in regionem Syriæ, & seruuit Iſrahel in uxore, & in uxore seruuit.** In propheta autem eduxit Iſrahel de Aegypto, & in propheta seruatus est. **L. Causa ista nō minime operatur in illo iudicio siue operatione dñi super Iacob, in discernendo, quis ueraciter & quis falso dicatur esse semen Iacob. Cur eū ille fugit in regionē Syriæ & seruuit in uxore? Videlicet ne quando ad eiusmodi perducere altaria p̄ mulieres Chanaan. Dixit eū Rebecca ad Isaac. Tædet me uitæ meæ propter filias Eth. Si acceperit Iacob uxore de stirpe huius terræ, nolo uiuere. Vocauit itaq; Isaac Iacob, & benedixit, præcepitq; ei, dicēs. Noli accipere cōiugē de terra Chanaan, sed uade & proficiscere in Mesopotamiā Syriæ ad domū Bathuel patris matris tuæ, & accipe tibi inde uxore de filiabus Labā auunculi tui. Itaq; mulieres terræ illius fugit, q̄ possent illi scandalū esse & causā peccati: & exēplū eius sequendū esse, propter causam eandē, Moses itaq; scripsit. Non inibis cū eis fornicus, nec misereberis eoz, neq; sociabis cū eis cōiugia. Filiā tuā non dabis filio eius, nec filiā illius accipies filio tuo: q̄ seducet filiū tuum ne sequatur me, & ut magis seruiat dñs alienis, irasceturq; furor dñi, & delebit te cito. Isti autē econtra de Galaad in Galgal, de Galgal in Galaad cursitabant, quærendo & sequēdo idola, q̄ ille de gente in gentē, & de regno in populū alterū pertransendo fugiebat. Falso igitur filios illius se esse dicūt, cū sint potius Chanaan (sicut supra dictū est) cuius opera sectati sunt. Magnū profecto p̄coniū est fugientis, in eo qd̄ dicitur, & in uxore seruuit. Maluit uxore iuxta beneplacitū dei patrisq; ac matris propria seruitute acquirere, q̄ filias Chanaan ducere cū offensione, sicut fecit Esau, de quo scriptū est. Esau uero quadragenarius duxit uxores, Iudith filiā Beberi Ethei, & Bascinath filiā Heloym eiusdē loci, q̄ ambæ offenderant animū Isaac & Rebecca. Vxor illa in qua seruuit, Rachel extitit. Nō pro Lia seruuit aut conuentionē fecit, sed pro Rachel, quā solā diligens à patre exiuit. Iccirco autē repetijt dicendo, & seruuit in uxore, & in uxore seruuit: q̄ uidelicet bis pro una eadēq; Rachel septēnē seruitutē subiit. Septē quippe annis seruuit, anteq̄ cōiugē duceret, & debito cōiugio fraudatus est: sed q̄rela deprompta, protinus post Liæ copulā, quā nō q̄sierat, optatis potius nuptijs Rachel, rursus seruuit septem alijs annis. Et notandū quod sic repente nomen cōmutatur, dicendo: fugit Iacob in regionē Syriæ, & seruuit Iſrahel in uxore. Quando fugit, dicebatur Iacob: quando autē seruuit meruit uocari Iſrahel: autē utiq; meritis, sicut narratio continet reuersionis eiusdē de seruitute redeuntis. Ad eandē distinctionē tanti patris, & eorū, qui, quamuis carnis eius filij, nequaquam tamen merentur in semine reputari, spectat & illud, quod protinus subiungit. In propheta autē eduxit dñs Iſrahel de Aegypto, & in propheta seruatus est. Nā econtra subaudiendū est. Istiautē de Aegypto mente nequaquam sunt egressi, imò ipsi sunt Aegyptus faciendo sibi & colendo deos Aegypti, scilicet uitulos, quorū cultū didicerūt in terra Aegypti. Vnde cōfestim in sua p̄sona deus cōquerendo dicit. **L. Ad iracundiā me prouocauit Eſſraim in amaritudinibus suis, & sanguis eius super eū ueniet.** Statimq; propheta subroz inuasit Iſrahel, & deliquit in Baal, & mortuus est. Et nunc addiderunt ad peccandū, feceruntq; sibi conflatile de argento suo quasi similitudinē idolorū. **L. Factura artificij tota est.** His ipsi dicunt, immolate homines uitulos adorantes. **L. Hæc oia quæ hic dicta sunt declamatione uehemēti propheta, iudiciū dñi: & uisitacionē super Iacob iustificantis, fortiter cōuincunt eos, q̄ nō sint aut mereantur dici Iſrahel, qualem dñs in propheta ueraciter de Aegypto eduxit. Alij nāq; & longe diuersi, imò & cōtrarij Iſrahel uero & fideli, quē in propheta Mose dñs eduxit de Aegypto, uero corde dicēte. Eamus & sacrificemus dño deo nostro: Illi fuerunt qui in amaritudinibus suis eundē dñm ad iracundiā prouocauerunt, tentando & male loquēdo de ipso, semperq; murmurādo cōtra eū. Et ille quidē Iſrahel qualis erat Iosue siue Caleph, in eodē propheta seruatus est, ascendendo per mare rubrum: illoq; autē corpora prostrata sunt in deserto. Illorum omniū deterrimus, & maximus****

Gen. 27

Deu. 7

Laus Iacob ab uxoribus.

Ge. 26

Ge. 29

CA. XIII.

Duplex Iſrahel.

Exod. 5.